

FEDERALE ADVIESRAAD VOOR OUDEREN

Advies 2015/5

De Federale Adviesraad voor Ouderen, opgericht krachtens de wet van 8 maart 2007 tot oprichting van een Federale Adviesraad voor Ouderen en waarvan de leden benoemd zijn bij het koninklijk besluit van 13 november 2012 houdende benoeming van de leden van de Federale Adviesraad voor Ouderen, heeft tot taak om op eigen initiatief, op verzoek van de federale regering of op verzoek van een Wetgevende Kamer advies uit te brengen over de tot de bevoegdheid van de federale overheid behorende aangelegenheden met betrekking tot de pensioenen, de gelijkheid van kansen, de sociale integratie en de bestrijding van de kansarmoede, de toegankelijkheid tot de gezondheidszorg en de mobiliteit.

Met toepassing van artikel 3 & 3,1° van voormelde wet van 8 maart 2007 brengt de Federale Adviesraad voor Ouderen volgend advies uit :

ADVIES VAN DE FEDERALE ADVIESRAAD VOOR OUDEREN BETREFFENDE HET REGEERAKKOORD, DE ALGEMENE BELEIDSNOTA INZAKE ARMOEDEBESTRIJDING EN DE ALGEMENE BELEIDSNOTA INZAKE MAATSCHAPPELIJKE INTEGRATIE

SITUERING VAN HET ADVIES

De Federale Adviesraad voor Ouderen heeft de bevoegdheid gekregen om zich bij middel van adviezen uit te spreken over de algeheelheid van de materies die de ouderen aanbelangen.

Eén van deze bevoegdheidsdomeinen slaat op de maatschappelijke integratie en de armoedebestrijding.

Na voorbereiding ervan in de Commissie Maatschappelijke Integratie en Armoedebestrijding heeft de Raad een bespreking gewijd aan het regeerakkoord, aan de algemene beleidsverklaring inzake armoedebestrijding van 13 november 2014, aan de algemene beleidsnota inzake maatschappelijke integratie van 24 november 2014 en aan de algemene beleidsnota inzake armoedebestrijding van 1 december 2014¹

Bij het uitwerken van dit advies heeft de FAVO zich ook laten leiden door de reeds gegeven adviezen 2013/5 van 25 juni 2013 en 2014/5 van 16 juni 2014.

HET ADVIES

1. De Raad betreurt dat zowel in het regeerakkoord als in de algemene beleidsnota de ouderen als specifieke doelgroep niet aan bod komen daar waar de cijfers nochtans aantonen dat naast de jongeren ook vele ouderen (niet minder dan 1 op 5) – en in het bijzonder de alleenstaande ouderen en de vrouwen – het heel moeilijk hebben om de eindjes aan mekaar te knopen.

2. Armoedebestrijding vraagt een structurele aanpak. Hoe nuttig initiatieven, die hulp bieden aan zij die zich in armoede bevinden of met het risico geconfronteerd

¹ Algemene beleidsverklaring van staatssecretaris Elke Sleurs van 13 november 2014 doc 54 0020/009
Algemene beleidsnota van minister Willy Borsus van 24 november 2014 doc 54 0588/019
Algemene beleidsnota van staatssecretaris Elke Sleurs van 1 december 2014 doc 54 0588/032

worden, ook zijn (kringloopwinkels, sociale kruideniers, voedselbanken, financiële hulp...), de echte oplossing moet gezocht worden in een duurzame benadering, die door het waarborgen van sociale grondrechten juist ervoor zorgt dat armoede wordt voorkomen.

3. Armoedebestrijding is dermate veelomvattend dat een transversale aanpak en monitoring absoluut aangewezen is. Het opstellen van een derde federaal actieplan dient grondig te gebeuren en zoals de staatssecretaris het aangeeft in haar beleidsnota dient de uitwerking en de evaluatie te gebeuren met de participatie van alle stakeholders. De FAVO durft erop rekenen dat de ouderenorganisaties en hun adviesorganen mee zullen betrokken worden in de opmaak en de implementatie van dit derde plan.

De FAVO vraagt eveneens een structurele betrokkenheid bij de werkzaamheden van het Belgisch platform tegen armoede en sociale uitsluiting.

4. De impact van de non take-up van rechten is nog onvoldoende in kaart gebracht en moet in het kader van de armoedebestrijding meer aandacht krijgen. Het volstaat niet om potentiële rechthebbenden aan te sporen om hun rechten op te eisen. Diverse factoren spelen immers een rol bij het hypothekeren van het spontaan naar instellingen of sociale diensten toestappen. Diensten moeten daarom sterk aangespoord worden om proactief te werken. Uiteraard moet hierbij voldoende respect opgebracht worden voor de privacy van de doelgroep.

Aan het Netwerk van Federale Armoedeambtenaren moet opdracht gegeven worden om alle automatische rechten in kaart te brengen en een actieplan op te stellen.

De automatische toekenning van rechten moet een prioritair aandachtspunt blijven in alle beleidsdomeinen. Enige voorzichtigheid is evenwel geboden want deze automatisering mag geen afbreuk doen aan een even noodzakelijke mogelijkheid voor individuele begeleiding op maat. Bovendien moet erover gewaakt worden dat de rechthebbende voldoende controlemogelijkheid behoudt over de toekenningsproces.

Daar waar de automatische rechtentoekenning niet mogelijk is, dient nog meer dan in het verleden ingezet te worden op het actief opsporen en benaderen van potentieel gerechtigden. De sociale onderbescherming moet een permanent aandachtspunt uitmaken.

5. De FAVO heeft in het verleden reeds meermaals expliciet aandacht gevraagd voor de Inkomensgarantie voor ouderen (IGO) en de verschillende minimumpensioenen. De jongste jaren is weliswaar sterk ingezet op de verhoging ervan maar toch blijven de minimumpensioenen te laag.

De FAVO verheugt er zich wel over dat bij de verdeling van de door het Generatiepact voorziene welvaartsenveloppe een verhoging van de minimumpensioenen en de oudste pensioenen werd weerhouden.

6. Om de ouderen toe te laten volwaardig deel te nemen aan alle aspecten van het maatschappelijk leven is het nodig dat zowel de wettelijke pensioenen als de bijstandsregelingen de meest kwetsbaren onder hen ondersteuning bieden. Zij moeten bovendien structureel gekoppeld worden aan de welvaartevoluitie.

7. Elk stelsel kent zijn eigen gewaarborgd minimumpensioen. Dit zorgt er voor dat gepensioneerden op het vlak van minimumbescherming verschillend behandeld worden al naargelang ze werknemer, zelfstandige of ambtenaar zijn. Een gelijkschakeling is nodig.

8. De invoering van de IGO en de substantiële verhoging ervan hebben een niet te miskennen rol gespeeld in het terugdringen van het armoederisico bij ouderen. Het grootste probleem blijft echter de tienduizenden ouderen die reeds van voor 2010 een heel laag pensioen hebben, maar bij gebrek aan kennis of administratieve vaardigheden nog geen IGO aanvraag indienden. Voor deze groep zou de administratie automatisch met terugwerkende kracht een inkomensonderzoek moeten doen.

9. Bij het omschrijven van het armoederisico wordt veelal verwezen naar de EU-SILC-enquête. Dit is evenwel een vrij enge methodiek die alleen de inkomensarmoede in aanmerking neemt. Zoals de beleidsnota terecht opmerkt is armoede niet enkel een kwestie van geld. De FAVO dringt erop aan dat een bredere benadering zou plaats vinden dan de EU-SILC-methode.

Gebruik maken van referentiebudgetten moet aangemoedigd worden omdat deze meten wat minimaal nodig is om op een menswaardige manier deel te kunnen nemen aan de samenleving. Het uitgavenpatroon van verschillende bevolkingsgroepen, waaronder ook gepensioneerden, kan aldus goed in kaart worden gebracht. Het vormt bovendien een goede leidraad voor de OCMW's bij het aftoetsen van noden en het garanderen van een menswaardig inkomen.

10. De beperkte zichtbaarheid van achterstelling en armoede op het platteland (de "stille" armoede) met een uitgesproken multidimensionaal karakter verdient bijzondere aandacht.

11. De FAVO vraagt ook een specifieke benadering van de oudere zelfstandigen, die het slachtoffer zijn van een faillissement of die noodgedwongen een niet rendabele zaak verderzetten. Een betere voorlichting en een adequate begeleiding moeten de weg en de drempel naar financiële hulp meer transparant maken.

12. Alhoewel de energiearmoede vrij moeilijk correct te berekenen is zijn er toch duidelijke tekenen die aangeven dat er een groeiend probleem is met de betaalbaarheid van energie.

De bestaande maatregelen tegen energiearmoede hebben elk hun nut, maar zijn ongetwijfeld vatbaar voor uitbreiding en verbeteringen. Zo kunnen premies voor energiebesparende initiatieven en renovatiepremie's zeker structurele oplossingen bieden, maar die instrumenten bereiken juist niet hun doel voor personen (ook dikwijls ouderen) met een laag inkomen en die niet beschikken over kapitaalreserves. Dit geldt ook voor diegenen die geen voorfinanciering aankunnen omdat zij moeilijk toegang hebben tot krediet of die afhankelijk zijn van het initiatief van hun verhuurder.

13. In een samenleving waarop informatie- en communicatietechnologieën steeds sterker hun stempel drukken, steken nieuwe vormen van uitsluiting de kop op. Ook al verkleint de digitale kloof door de toename van het aantal internetgebruikers, toch wordt die kloof ook alleen maar dieper, omdat die kloof steeds moeilijker te overbruggen valt voor hen die geen deel (kunnen) uitmaken van de digitale wereld. Waar de ongelijke toegang hoofdzakelijk samenhangt met de materiële levensomstandigheden komt daar voor de ouderen nog een zware

psychologische drempel bij: zij hebben de digitale opleiding gemist en onderkennen veelal het nut – laat staan de noodzakelijkheid – van een digitale toegang.

De FAVO dringt aan op bijzondere inspanningen voor de groep ouderen maar wijst er tegelijkertijd op dat de overheidsinstellingen de niet –internet-gebruikers niet mogen discrimineren en dus moeten zorgen voor het behoud van de klassieke communicatiekanalen.

14. Arm zijn kan leiden tot ongezonde leefpatronen, onderbenutting van preventie en medische zorg, en leidt tot een haast ondoorbreekbare spiraal naar een substantieel lagere levensverwachting. Het is het mattheuseffect van de gezondheidszorg: wie al het gezondste leeft, doet het meest beroep op medische hulp. Wie die hulp het best kan gebruiken, doet er meestal geen beroep op. Uitgaande van deze vaststelling zou de overheid niet mogen aarzelen om nog meer in te zetten op het verbeteren van de inkomenspositie van diegenen die geconfronteerd worden met het armoederisico, waaronder een grote groep ouderen. Hierbij is het terugverdieneffect op het vlak van de gezondheidszorg een relevante troefkaart. De betaalbaarheid van gezondheidszorg moet verzekerd worden en de toegang tot de zorgverstrekkers moet laagdrempeliger en meer doorzichtig gemaakt worden.

15. Voor ouderen in armoede is het risico op sociale uitsluiting en vereenzaming reëel. Stimulansen om de sociale en culturele participatie te ondersteunen en te verhogen blijven uiterst belangrijk. In haar antwoord op het advies 2013/5 verbond staatssecretaris De Block er zich toe om bij de uitbouw van het Fonds voor sociale participatie en sociale activering ook rekening te houden met de specifieke doelgroep van ouderen. Is de huidige regering bereid om dit engagement ten uitvoer te brengen ?

Goedgekeurd tijdens de algemene vergadering van 16 maart 2015.

**De Voorzitter,
Luc JANSEN**

**De Ondervoorzitter,
Willy PEIRENS**